

Discurs de la Diada Nacional de l'Onze de Setembre. Lleida, 2009

Il·lustríssim senyor alcalde, senyors regidors, dignes autoritats,

Agraït per la invitació gentil del Paer en Cap i la Junta de Govern Local, vinc d'una terra que mira tota ella a la Gasconya occitana, però que en cos, ànima i pensada roman inquieta als confins de l'antiga Corona. Sóc aquí per parlar-vos des de l'emoció i el compromís. L'emoció de compartir amb vosaltres el sentiment de pàtria que ens agermana, l'emoció de saber-me portaveu de tot el meu poble davant vostre, un poble al que avui heu tingut la generositat de donar-li la paraula. Sóc, doncs, modest portaveu d'una terra amable i generosa que té en la seva natura voluptuosa una bellesa captivadora. Per tant, com deia Neruda, "disculpeu, si quan parlo és terra el que dic".

Els aranesos hem estat sempre tan gelosos de la nostra autonomia com fidels a les tradicions, a la nostra llengua i a la pròpia història, les vicissituds de la qual us en vull fer una breu pinzellada.

Cansats de constants invasions per incriure l'Aran als dominis d'un i altre costat del Pirineu, els aranesos decidiren de pertànyer a la Corona al segle XIV, després que la batalla de Muret estronqués el somni d'un estat pirinenc. El 1313, el rei Jaume II de Mallorca ratificà i amplià el Tractat d'Emparança de 1175, que atorgava el privilegi de gaudir de la plena possessió de pastures, boscos i aigües, tot defugint l'implacable sistema feudal de l'època. La Querimònia, conjunt i confirmació dels usos, costums i privilegis que havien regit a l'Aran des de temps immemorials, fou des d'aleshores una autèntica carta magna.

Durant aquest segle XIV, caracteritzat per guerres i anarquies, els aranesos rebutjaren les ambicions dels comtes del Pallars, que finalment obtingueren la possessió de la terra mitjançant un deute que contragué Pere III. Felip II i Enric VI lluitaren també seguint interessos annexionistes. Situats ja al segle XVI, aquest últim envià un exèrcit d'hugonots per

envair la Vall, tot contestant les agressions castellanes al Bearn. Els aranesos detindrien heroicament els francesos, arribats pel port d'Orla des de Sant Giron, a la vila de Salardú. Terra preuada, les invasions a l'Aran mai s'aturaren.

Amb el Tractat dels Pirineus, l'Aran evita un altre cop la seva pertanyença a França. Cal entendre així que els aranesos col·laboressin el 1706 amb el borbó Felip V per salvar l'Aran, de nou en mans franceses, tot i que la Guerra de Successió va suposar una vertadera guerra civil a la Vall, en la qual Castèth Leon tingué un paper estratègic força destacat.

És per això que avui m'envaeix un doble sentiment paradoxal. Mentre Catalunya celebra la commemoració d'una derrota (primera paradoxa), l'Aran recorda la seva exclusió del Decret de Nova Planta, respectant doncs, a diferència del que passa a Catalunya, la seva tradicional estructura d'autogovern, que es va mantenir fins el 1834 (segona paradoxa). Les trajectòries i les vicissituds històriques de les terres catalana i aranesa difereixen amb prou evidència en aquest punt. Un fet que no significa que l'Aran fos en aquells moments vencedor d'aquella nefasta guerra. Ans al contrari, la venjança, l'opressió i la ignomínia van convertir aquells temps en una de les èpoques més dures i difícils de la nostra història. Tanmateix, la preservació dels furs fou un exercici polític remarcable del Conselh Generau de l'època.

Més enllà de la història, la reafirmació present de la nostra autonomia, reestablerta el 1990 amb la Llei de règim especial, avui en revisió, permet copsar la inquietud d'un poble petit, però viu; singular, però solidari, que ha après del català el seu capteniment vers una resistència assenyada i una voluntat col·lectiva i transversal per apropar el govern i gestionar els propis recursos i interessos.

Us acompanyo avui amb l'honor de saber que, de les terres del Principat, la primera posta on ancoren les naus del poble aranès fou i és Lleida. Amb el bon servei i l'especial cura, hom hi satisfà les mancances que en forma de llunyania i isolament engendren les servituds de la muntanya. Després del trajecte feréstec, l'aranès planeja els alts i baixos del camí que ha deixat i veu alçar-se la Seu vertiginosa, desafiant la línia horitzontal d'un paisatge que s'hi oposa,

símbol d'una ciutat acollidora que apunta també cap allà dalt, d'on ve el viatger, assedegat d'altres serveis, vivències i coneixences.

Vull dir que de l'oposició i el contrast brolla, a vegades, la necessària complementarietat, que, en el cas de l'Aran i Lleida, se sobrevé com una natural aliança, no pas conjuntural, sinó ferma coma la terra que presideix la ciutat, estratègica com requereix la pròpia vertebració del territori. Avui, la plana i la muntanya es donen la mà en una nova singladura. El que no pugui fer accessible la muntanya, ho facilitarà la plana; el que no pugui abastar la plana, ho farà possible la muntanya. Nogensmenys, fou a Lleida on, el 22 d'agost de 1313, el rei Jaume II concedeix La Querimònia als aranesos. I és amb Lleida amb qui volem seguir confirmant la nostra singularitat i tenint en llurs terres el referent de la Catalunya propera que ens acull, obrint-li la nostra porta i oferint-li la clau, símbol de l'Aran per ser la porta de Lleida i Catalunya a la regió Euromediterrània.

I és en aquest marc que vull dir-vos que en el futur immediat que ens planteja l'Europa pròxima, Aran no vol ser, només, el pas central d'infraestructures i mercaderies. Volem ser elements actius de la construcció de sinèrgies i complicitats, d'una i altra banda d'aquesta frontera. Sinèrgies que ens ajudin a trencar-la definitivament per generar més i millors expectatives de futur a banda i banda de les muntanyes. Ja no som la terra disputada pels estats, volem ser el punt de trobada que apropa les regions transpirinenques.

Avui, en aquesta data de l'11 de setembre de l'any 2009, en què l'Aran té la paraula en aquest històric claustre del Roser, no puc ni vull desaprofitar l'ocasió per fer recordar junts allò que uns i altres, aranesos i catalans sabem, i hem après de les desfetes. Que allò que compta no és la derrota sinó la voluntat de seguir la lluita.

Hi ha una dada eloqüent que explico sovint quan algú ens interroga sobre, deixeu-m'ho dir, la tossuderia històrica dels aranesos en la defensa de les seves institucions, que explica aquesta reflexió. Del segle XI fins al segle XVIII, els francesos van envair la nostra Vall 46 vegades, i de les 46, l'Aran va reeixir a alliberar-se del jou de l'ocupació i ser allà on volia ser. Avui, encara, la defensa i el reconeixement de la diferència, aquella que malgrat les fronteres

polítiques fa d'Aran un referent per a tots els occitans, és i es fa feixuga. La diferència cultural i política requereix sempre i arreu un esforç per explicar-se, i sovint, malgrat l'esforç, el resultat és el d'un erm on la llavor del respecte a la diversitat i la tolerància no té condicions per florir. Quants pobles, quantes llengües moren dia rere dia al món? Quanta cultura desapareix sota una globalització que ens estandaritza i ens fa perdre el sentit d'allò que ha alimentat les nostres arrels fins a despersonalitzar-nos?

Voldria que aquesta diada fos la sèquia per la qual l'erm esdevingui un camp de conreu. Volem, en aquest 11 de setembre, fer una crida a la Catalunya més oberta, aquella que sap que preservar l'occità té un valor incalculable per a tota la humanitat i dir-li que el nostre combat per mantenir i preservar la nostra llengua per a la humanitat és també el seu combat. Que junts, des de la diferència, ho podem fer i podem ser un exemple per al món.

I vull també demanar-vos, a vosaltres lleidatans i lleidatanes, a les vostres institucions, i especialment a la universitat, la vostra complicitat, el vostre suport i el vostre alè, per fer entendre i apreciar els valors d'una muntanya tantes vegades òrfena i oblidada. La nostra paraula, gascona i occitana, ha de trobar en aquesta ciutat el ressò que la faci créixer forta i ferma, des de l'arrel pregonia que li va permetre ser llum de cultura a tota l'Europa meridional.

Hi ha molts lligams, sentimentals, polítics i humans, que ens agermanen. No vull allargar-me més del que seria convenient en aquest discurs i abusar de la vostra atenció, tanmateix, abans de cloure, deixeu-me fer encara una concessió a la memòria, per parlar i recordar José María España Sirat, un patriota aranès, president de la Diputació de Lleida als inicis del segle XX i estret col·laborador del president Companys, amb qui va compartir, com a Conseller de Governació, presó i exili en la defensa dels drets de Catalunya.

El seu record és un robust puntal en la defensa d'una estreta i fructífera relació entre els nostres territoris per esdevenir junts més rics en coneixements i diversitat i millors en atenció i prestació de les polítiques que cohesionen un país. Lleida és el referent més proper que ho fa possible. La Universitat ens dona les oportunitats més properes per al conreu de l'esperit i la veritat. Amb l'hospital Arnau de Vilanova hi mantenim una col·laboració vital en l'atenció

eficient i de qualitat dels nostres pacients. Projectes com el Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari de Lleida permetran expandir les capacitats per a la innovació, la creativitat i el valor afegit en la nova economia. Són només uns pocs exemples del projecte compartit entre dos terres que no només no volen perdre el vincle, sinó que el reforcen dia a dia a favor de llur progrès i llurs esperances.

Vos desiri a toti ua bona diada e coratge tà guanyar eth futur que volem tas nòsti pòbles.

Visca Aran, Visca Catalunya!

Francés X. Boya Alós
Síndic d'Aran

Lleida, 11 de setembre de 2009